

**Możliwości wykorzystania miodu i ziół
w chorobach żołądka i jelit**
**The possibility of application of honey and raw materials
in stomach and intestines diseases**

Bogdan Kędzia¹, Elżbieta Hołderna-Kędzia¹

¹Instytut Włókien Naturalnych i Roślin Zielarskich w Poznaniu, ul. Wojska Polskiego 71B, 60-630 Poznań

Miód oraz produkty ziołowe najczęściej stosowane są w takich chorobach żołądka i jelit, jak: niestrawność, zaburzenia czynnościowe, zapalenie i choroba żołądka i dwunastnicy, zapalenie żołądka i jelit oraz zaparcia.

Niestrawność

Charakterystyka choroby

Niestrawność (dyspepsja) jest zespołem objawów manifestujących się przede wszystkim uczuciem pełności i ucisku w nadbrzuszu. Objawom tym towarzyszą zwykle nudności, zgaga, niesmak w ustach, odbijanie się, niekiedy wymioty, biegunka oraz gazy fermentacyjne.

Działanie miodu

Przy niestrawności poleca się przyjmowanie ciepłego wodnego roztworu na 30–60 min przed posiłkami. Łącznie podaje się ok. 100 g miodu dziennie, co najmniej przez okres 1 miesiąca. Ciepły roztwór miodu przyjmowany przez dłuższy czas prawie w całości eliminuje objawy towarzyszące dyspepsji [1].

W przypadku niestrawności u dzieci stosuje się mleko z odwarem ryżowym (1:1). Do szklanki takiego napoju dodaje się łyżeczkę miodu. Ma on działanie osłaniające błony śluzowe żołądka i dwunastnicy [2].

Działanie miodu i ziół

W przypadku niestrawności z dobrym skutkiem stosuje się zioła z miodem. W tym celu przydatna jest następująca mieszanka dobrze rozdrobnionych ziół:

Owoc biedrzeńca anyżu 10 g

Owoc kopru włoskiego 10 g
Łyżeczkę wymienionej mieszanki miesza się dokładnie z łyżką miodu i przyjmuje 3 razy dziennie po posiłkach [3].

Kałużny [4] poleca następującą mieszankę:

Kwiat bzu czarnego 15 g
Ziele tysiącznika pospolitego 15 g
Liść mięty pieprzowej 15 g
Kłącze imbiru lekarskiego 3 g

Łyżkę mieszanki zalewa się szklanką wrzącej wody i po zaparzeniu przez 10 min do ochłodzonego przesącza dodaje się łyżeczkę miodu i pije 3 razy dziennie po posiłkach.

Sinjakow [5] stosuje u pacjentów cierpiących na niestrawność następującą mieszankę z miodem:

Ziele krwawnika pospolitego 30 g
Ziele skrzypu polnego 30 g
Kłącze pięciornika kurze ziele 20 g
Ziele bylicy piołunu 20 g

Odwar sporządza się z 2 łyżek mieszanki i 0,5 l wrzącej wody. Całość gotuje się na słabym ogniu przez 15 min. Po ochłodzeniu i odcedzeniu do ½ szklanki odwaru dodaje się łyżeczkę miodu i pije na ciepło 3 razy dziennie.

W skład innej mieszanki ziołowej wchodzi następujące surowce:

Koszyczek rumianku pospolitego 60 g
Liść mięty pieprzowej 20 g
Owoc kopru ogrodowego 10 g
Korzeń kozłka lekarskiego 10 g

Z mieszanki sporządza się napar (łyżka ziół i 0,5 l wrzącej wody) i po dodaniu łyżeczki miodu do ½ szklanki naparu pije się go 3 razy dziennie po posiłku.

W przypadku uporczywych wzdęć powyższy autor poleca napar z mieszanki:

Owoc kopru ogrodowego 40 g
Korzeń kozłka lekarskiego 30 g
Liść mięty pieprzowej 30 g

Po dodaniu łyżeczki miodu do ½ szklanki naparu (sporządzonego jak wyżej) przyjmuje się go 3 razy dziennie.

Natomiast jako środek wiatropędny, podwyższający apetyt i polepszający trawienie, powyższy autor podaje chorym napar sporządzony z kłączy tataraku zwyczajnego (15 g) i szklanki wrzącej wody. Po wystudzeniu i dodaniu 1 łyżki stołowej miodu, napar przyjmuje się po 1 łyżce stołowej 3 razy dziennie.

W leczeniu niestrawności pomocny jest także ziołomiód rumiankowy [6]. Wywiera on działanie wiatropędne i skutecznie zapobiega wzdęciom. Szczególnie przydatny jest u kobiet w ciąży.

Zaburzenia czynnościowe

Charakterystyka choroby

Zaburzenia czynnościowe żołądka i dwunastnicy występują zazwyczaj w wyniku nerwicy tych narządów. Chorobie towarzyszy ból o charakterze napadowym, często o znacznym nasileniu. Jest on wynikiem skurczu błony mięśniowej żołądka i dwunastnicy. W większości przypadków u jego podłoża leży wcześniejsze zdenerwowanie, niekiedy długotrwały stres.

Działanie miodu

Miód znalazł zastosowanie w zaburzeniach czynnościowych żołądka i dwunastnicy ze względu na właściwości przeciwskurczowe, miejscowo znieczulające i uspokajające. Pozwala to choremu na szybkie pozbycie się dolegliwości.

W tym celu miód stosuje się 3 razy dziennie w ilości ok. 30 g przed posiłkami, najlepiej po rozpuszczeniu w ½ szklance ciepłej wody [7].

Działanie miodu i ziół

W zaburzeniach czynnościowych żołądka i dwunastnicy [8] zaleca się stosowanie naparów ziołowych z miodem. Jeden z nich sporządza się z następujących surowców roślinnych:

- Liść melisy lekarskiej 20 g
- Ziele dziurawca zwyczajnego 20 g
- Ziele bylicy piołunu 20 g
- Korzeń kozłka lekarskiego 20 g
- Szyszki chmielu zwyczajnego 20 g

Druga mieszanka zawiera poniższe zioła:

- Owoc głogu dwuszyjkowego 30 g
- Kwiat głogu dwuszyjkowego 30 g

Owoc róży dzikiej 30 g
Liść melisy lekarskiej 20 g
Ziele dziurawca zwyczajnego 20 g
Ziele macierzanki piaskowej 20 g

Po 2 łyżki każdej z wymienionych mieszanek zalewa się 0,5 l wrzącej wody, zaparza pod przykryciem przez 30 min i odcedza.

Napar pije się 3 razy dziennie po ½ szklanki na ok. 20 min przed posiłkami. Przed wypiciem napar wzbogaca się łyżeczką miodu. Korzystne jest naprzemienne picie wymienionych mieszanek ziołowych co 2 tygodnie i prowadzenie terapii ziołowo-miodowej przez 2–3 miesiące. Jest to wystarczający okres do wyleczenia nerwicy żołądka i dwunastnicy lub uzyskania wyraźnej poprawy.

W zaburzeniach czynnościowych żołądka korzystne jest z kolei podawanie ziołomiodu rumiankowego [6]. Dobre efekty przynosi podawanie go w zaburzeniach perystaltyki żołądka oraz zaburzeniach tego narządu powstałych na tle nerwicowym, np. u dzieci źle znoszących przebywanie w przedszkolu lub szkole.

Zapalenie żołądka i dwunastnicy

Charakterystyka choroby

Zapalenie żołądka i dwunastnicy objawia się bólami nadbrzusza, którym towarzyszą zwykle nudności, wymioty, stany gorączkowe, złe samopoczucie, a także ogólne osłabienie. Stany te określa się jako ostre (występujące nagle) lub przewlekłe. W zależności od aktywności wydzielniczej żołądka, zapalenie może przebiegać z niedokwaśnością, kwasowością prawidłową lub nadkwaśnością.

Ostry stan zapalny żołądka i dwunastnicy jest w większości przypadków spowodowany spożyciem nieświeżych i ciężkostrawnych pokarmów, jak również pokarmów zakażonych drobnoustrojami oraz toksynami biologicznymi i chemicznymi. Ponadto odczyn zapalny błony śluzowej żołądka i dwunastnicy może być wynikiem działania niektórych leków, takich jak salicylany, antybiotyki, środki przeciwreumatyczne i cytostatyki. Stany przewlekłe tej choroby mogą być z kolei spowodowane alkoholem, nikotyną i nieregularnym odżywianiem.

Działanie miodu

Miód znalazł zastosowanie w leczeniu omawianej choroby ze względu na funkcję regulującą wydzielanie soku żołądkowego. Bardzo istotny wpływ na efekt leczenia mają czas i sposób podawania miodu. Zarówno w niedokwaśnej, jak

i nadkwaśnej postaci tej choroby leczenie miodem przywraca właściwą kwasowość soku żołądkowego oraz prawidłową czynność motoryczną tego narządu [9].

W postaci niedokwaśnej miód przyjmuje się 3 razy dziennie po rozpuszczeniu 1–2 łyżek tego produktu w wodzie o temp. pokojowej (ok. 20°C) na 10–15 min przed posiłkiem. Roztwór miodu pije się szybko, dużymi łykami. W tych warunkach miód podrażnia komórki okładzinowe błony śluzowej, zwiększa wydzielanie przez nie soku żołądkowego (w tym kwasu solnego i pepsyny), podwyższając tym samym kwasowość. Powoduje to również ruchy motoryczne żołądka i usprawnia proces trawienia.

W przypadku podwyższonej kwasowości żołądka postępowanie jest inne. Zaleca się przyjmowanie ciepłego (40–50°C) wodnego roztworu miodu, sporządzonego z 1–2 łyżek tego produktu 3 razy dziennie na 30–60 min przed jedzeniem. Wskazane jest, aby roztwór ten pić wolno, małymi porcjami. Miód w tej postaci powoduje rozszerzenie ścian komórkowych błony śluzowej żołądka i zmniejsza ich napięcie. W rezultacie proces ten prowadzi do rozcieńczenia śluzu w żołądku i przyspieszenia wchłaniania miodu, bez oddziaływania drażniącego na komórki okładzinowe błony śluzowej. W wyniku działania miodu uzyskuje się znaczne obniżenie (o ok. 30%) czynności wydzielniczej żołądka, a tym samym stężenia kwasu solnego i pepsyny w soku żołądkowym.

Powyższe dane znalazły potwierdzenie w badaniach klinicznych [10].

Na tej podstawie można przyjąć, że roztwory miodu charakteryzują się wysokim stopniem działania stymulującego (chłodny roztwór), jak i działania zobojętniającego kwasowość soku żołądkowego (ciepły roztwór), co może być z powodzeniem wykorzystane w terapii tych chorób.

Leczenie zapalenia żołądka z podwyższoną kwasowością trwa najczęściej 6–8 tygodni. W trakcie terapii obserwuje się stopniowe zanikanie bólu, zmniejszenie pobudliwości nerwowej, obniżenie kwasowości soku żołądkowego, polepszenie trawienia i ustępowanie nieprzyjemnych objawów towarzyszących chorobie, takich jak odbijanie, nudności, zgaga i wzdęcia [9, 11, 12].

Działanie miodu i ziół

Skuteczność leczenia podwyższonej kwasowości żołądka można zwiększyć na drodze podawania miodu wraz z surowcami zielarskimi.

Sinjakow [5] podaje kilka mieszanek ziołowych z miodem, które stosuje się w stanach zapalnych błony śluzowej żołądka. Oto dwa przykłady takich mieszanek.

Pierwsza z nich składa się z następujących surowców zielarskich:

Kwiat nagietka lekarskiego 20 g

Koszyczek rumianku pospolitego 20 g

Liść babki zwyczajnej 20 g

Ziele krwawnika pospolitego 20 g

Napar przygotowuje się z 2 łyżek mieszanki i 0,5 l wrzącej wody. Po zaparzeniu (30 min pod przykryciem) i odciedzeniu do szklanki naparu dodaje się łyżeczkę miodu. Napar z miodem pije się na ciepło po ½ szklanki 3 razy dziennie przed posiłkami. Jest skuteczny w stanach ostrego zapalenia żołądka.

W skład drugiej mieszanki wchodzi poniższe surowce:

Ziele krwawnika pospolitego 20 g

Liść babki zwyczajnej 15 g

Owoc kopru ogrodowego 15 g

Ziele dziurawca zwyczajnego 10 g

Owoc róży dzikiej 10 g

Koszyczek rumianku pospolitego 5 g

Ziele bylcy piołunu 5 g

Kwiat nagietka lekarskiego 5 g

Nasienie lnu zwyczajnego 5 g

Do naparu sporządzonego z 2 łyżek mieszanki i 0,5 l wrzącej wody dodaje się 2 łyżki miodu i przyjmuje na ciepło po 1/4 szklanki 4 razy dziennie na 30–60 min przed posiłkiem. Napar z miodem stosuje się w przypadku przewlekłego zapalenia żołądka z podwyższoną kwasowością.

W stanach zapalnych żołądka i dwunastnicy polecane są również ziołomiody: pokrzywowy, rumiankowy, świerkowy, sosnowy z lukrecją i miętowy [13, 14]. Wymienione ziołomiody przyjmuje się po łyżeczce 3 razy dziennie przed posiłkami i popija ½ szklanki ciepłej wody.

Choroba wrzodowa żołądka i dwunastnicy

Charakterystyka choroby

Choroba wrzodowa żołądka i dwunastnicy jest zjawiskiem dość częstym. Jej powodem jest przede wszystkim napięcie nerwowe, stres, nieregularne odżywianie, nadużywanie picia kawy i alkoholu oraz palenie papierosów. Na tym tle w błonie śluzowej żołądka lub dwunastnicy powstają ubytki (nisze wrzodowe). Ich obecność jest wynikiem ustawicznego drażnienia błony śluzowej przez sok żołądkowy oraz namnażania się w przewodzie pokarmowym pałeczek *Helicobacter pylori*.

Omawianej chorobie towarzyszą bóle. Pojawiają się one zwykle po godzinie od spożycia pokarmu (wrzody żołądka) lub w ciągu 2 godzin (wrzody dwunastnicy). Charakterystyczne dla choroby wrzodowej żołądka i dwunastnicy są bóle czcze nad ranem. Niekiedy w trakcie choroby może dojść do uszkodzenia naczyń krwionośnych zlokalizowanych w tych narządach (krwawienia).

Działanie miodu

Leczenie choroby wrzodowej jest w dużym stopniu podobne do terapii zapalenia żołądka i dwunastnicy. Dane na ten temat podają zarówno lekarze rosyjscy [11, 15], jak i bułgarscy [9, 12]. Rano i w południe miód przyjmuje się na 60–90 min przed jedzeniem, wieczorem 90 min po ostatnim posiłku. Zaleca się przyjmowanie miodu w ciepłej wodzie, co zmniejsza napięcie mięśni żołądka i zapewnia lepsze wchłanianie. Rano i wieczorem podaje się 30 g, a w południe 40 g miodu (łącznie 100 g miodu dziennie). Leczenie trwa 4 tygodnie.

Terapia choroby wrzodowej żołądka i dwunastnicy powyższym sposobem przynosi dobre efekty. Całkowite wyleczenie odnotowuje się w 50–75% przypadków, a ustępowanie objawów choroby (głównie bólu) uzyskuje się nawet w 90% przypadków.

Badania kliniczne przeprowadzone przez Krakaja [16] wskazują na wyraźną przewagę sposobu leczenia wrzodów żołądka i dwunastnicy za pomocą miodu w porównaniu do leczenia farmakologicznego. Na podstawie zdjęć rentgenowskich można przyjąć, że w przypadku miodu osiąga się do 50% wyleczeń, a przy leczeniu konwencjonalnym tylko 30% wyleczeń nisz wrzodowych.

Działanie miodu i ziół

Chorobę wrzodową żołądka i dwunastnicy jeszcze lepiej niż za pomocą samego miodu leczy się na drodze podawania pacjentom miodu i produktów ziołowych.

Przepisy dotyczące leczenia wrzodów żołądka i dwunastnicy przy zastosowaniu miodu i ziół podają Kałużny [4] i Pucek [3]. W pierwszym przypadku do szklanki odwaru sporządzonego z łyżeczki liści szalwii lekarskiej dodaje się 2 łyżeczki miodu i pije 3 razy dziennie przed posiłkami.

Drugi przepis obejmuje napar z mieszanki ziół o następującym składzie:

Kwiat nagietka lekarskiego 10 g

Ziele dziurawca zwyczajnego 10 g

Liść szalwii lekarskiej 10 g

Liść podbiału pospolitego 10 g

Nasienie lnu zwyczajnego 10 g

Napar przygotowuje się z 2 łyżek mieszanki i 0,5 l wrzącej wody. Po odcedzeniu do naparu dodaje się 2 łyżki miodu i pije po ½ szklanki 3 razy dziennie przed posiłkami.

O korzystnych efektach terapii miodem i ziołami może świadczyć opis przypadku podawanego przez Sinjakowa [17]. Dotyczył on 14-letniej dziewczynki z potwierdzoną rentgenoskopowo chorobą wrzodową żołądka, leczonej bezskutecznie przez 2 lata w warunkach szpitalnych. Wiosną i jesienią występowały u niej zaostrzenia choroby (silne bóle, omdlenia). Leczenie polegało na podawaniu 3 razy dziennie na 60–90 min przed posiłkami ½ szklanki ciepłego naparu z kłącza tataraku zwyczajnego (przygotowanego z łyżki surowca i szklanki wrzącej wody) z dodatkiem łyżki miodu. Ostatnie, czwarte podanie naparu z miodem, miało miejsce krótko przed snem. W ciągu tygodnia stan chorej wyraźnie się polepszył. Ustąpiła zgaga, mdłości, ból i biegunka. Po 3 tygodniach leczenia badania rentgenowskie wykazały, że nisza wrzodowa uległa zagojeniu.

Warto także uwzględnić w terapii napary z mieszanek ziołowych z dodatkiem miodu rekomendowane przez Sinjakowa [5]. Ich składy oraz sposoby przygotowania i dawkowania zostały podane w rozdziale pt. *Zapalenie żołądka i dwunastnicy*.

Pomocniczo w leczeniu choroby wrzodowej żołądka i dwunastnicy stosuje się także ziołomiód rumiankowy [6]. Ziołomiód ten podaje się po łyżeczce 3 razy dziennie przed posiłkami i popija ½ szklanki ciepłej wody.

W świetle przedstawionych powyżej danych można wnioskować, że leczenie choroby wrzodowej żołądka i dwunastnicy za pomocą miodu i ziół może być bardzo przydatne w praktyce, szczególnie w przypadkach, kiedy zawodzi leczenie konwencjonalne.

Zapalenie żołądka i jelit

Charakterystyka chorób

Zapalenie żołądka i jelit jest zakażeniem przewodu pokarmowego, w wyniku którego powstaje biegunka oraz podrażnienie błon śluzowych wymienionych narządów. Objawia się to nudnościami, wymiotami i bólem nadbrzusza. Proces ten może mieć postać ostrą i przewlekłą. Podobnie przebiega zapalenie jelita cienkiego, przy czym cechą podstawową tej choroby jest biegunka. Obu chorobom towarzyszy gorączka.

Zarówno zapalenie żołądka i jelit, jak i zapalenie jelita cienkiego, w tym biegunki zakaźne u dzieci, mają podłoże drobnoustrojowe: bakteryjne, grzybicze, wirusowe i pasożytnicze. Występuje również nieswoiste zapalenie omawianych narządów o nieustalonej etiologii, często trudne do zdiagnozowania.

Leczenie miodem

Salem [7] leczył miodem 53 chorych z objawami przewlekłej nieswoistej biegunki, trwającej ponad 3 tygodnie. Chorzy przyjmowali po 3 łyżki miodu rano (przed posiłkiem) i wieczorem (po ostatnim posiłku), łącznie ok 100 g tego produktu dziennie. Leczenie prowadzono przez 3 tygodnie, po czym chorych obserwowano przez 4 miesiące. Choroba ustąpiła u 45 osób (ok. 85%). W przypadku pozostałych pacjentów leczenie przyniosło trwały skutek po powtórnych podawaniu miodu.

Według Meda i wsp. [18] miód z powodzeniem stosowany jest w stanach zapalnych żołądka i jelit oraz czerwonce wśród ludności Burkina Faso. Miód w ilości 3 łyżek podaje się rano przed posiłkiem i wieczorem przed snem. Prowadzone obserwacje z udziałem 195 osób wskazują, że miód jest bardzo skutecznym środkiem zwalczającym wymienione choroby żołądkowo-jelitowe.

Leczenie miodem i ziołami

Frołow i Pieresadin [19] w zapaleniu żołądka i jelit z powodzeniem stosowali preparat miodowo-ziołowy w postaci emulsji. Zawiera on 70 g miodu, 10 ml 10% etanolowego ekstraktu z propolisu oraz 20 ml świeżo wyciśniętego soku z liści żyworoćki pierzastej. Preparat przyjmowany był po łyżeczce rano na czczo i wieczorem przed snem.

Kałużny [4] podaje, że w stanach zapalnych jelit korzystne jest stosowanie naparu z następującej mieszanki ziół:

Liść mięty pieprzowej 20 g

Koszyczek rumianku pospolitego 20 g

Napar przygotowuje się z 2 łyżeczek mieszanki i 0,5 l wrzącej wody. Do szklanki ochłodzonego naparu dodaje się 2 łyżeczki miodu. Napar z miodem pije się 3 razy dziennie na 30–60 min przed posiłkami.

Ten sam autor podaje także przepis na miód aloesowy. Liście 3-letniego aloesu drzewiastego, po usunięciu brzeźnych kolców, kroi się na kawałki i rozdrabnia w mikserze. Do 100 g przecedzonej przez gęste sitko miazgi aloesowej (może być handlowy sok aloesowy) dodaje się 200 g płynnego miodu. Preparat przechowuje się w lodówce. Miód aloesowy stosuje się w stanach zapalnych jelit po łyżeczce na 30–60 min przed posiłkami.

Pucek [3] w stanach zapalnych błony śluzowej żołądka i jelit poleca napój składający się ze szklanki kefiru, łyżeczki zmielonego nasienia lnu zwyczajnego oraz łyżki miodu. Napój pije się 3–4 razy dziennie pomiędzy posiłkami.

Zaparcia

Charakterystyka choroby

Zaparcie jest wynikiem przedłużonego pozostawiania treści jelitowej w obrębie jelita grubego lub utrudnionego wydalania mas kałowych znajdujących się w odbytnicy. Zaparcia dzieli się na pierwotne i wtórne. Zaparcie pierwotne powstaje pod wpływem niektórych czynników cywilizacyjnych, takich jak niewłaściwa dieta (uboga w błonnik, z dużą ilością białka), mała ilość płynów, brak ruchu oraz stres. Natomiast zaparcia wtórne są następstwem chorób przewodu pokarmowego oraz chorób ogólnoustrojowych, m.in. choroby wrzodowej żołądka i dwunastnicy, zapalenia jelit, nowotworów jelit i odbytu.

Leczenie miodem

Ladas i wsp. [20] podawali 20 ochotnikom obu płci (w wieku 24–48 lat) miód w ilości 100 g rozpuszczony w 250 ml wody. Następnie w ciągu 10 godz. notowali liczbę ochotników, u których nastąpiło wypróżnienie. Okazało się, że odnotowano je u 6 osób (30%), przy czym stwierdzono u nich jednocześnie niecałkowitą absorpcję fruktozy z jelita. Na tej podstawie można przyjąć, że u osób z wadliwą absorpcją tego cukru w jelicie miód może wywołać działanie przeczyszczające.

Z kolei Kriwczanskij i Indriczanu [21] donieśli, że dobre efekty w leczeniu zaparców przynosi podawanie 60–100 g miodu dziennie. Produkt ten w ilości 2 łyżek rozpuszcza się w ciepłym soku jabłkowym i pije 30–60 min po posiłkach.

Według Iojrisza [15] i Poczinkovej [9] miód polepsza perystaltykę jelit i reguluje wypróżnianie. Ma korzystny wpływ szczególnie w przewlekłych zaparciach.

Leczenie miodem i ziołami

Kriwczanskij i Indriczanu [21] w przewlekłych zaparciach polecają miód senesowy. W jego skład wchodzi następujące produkty:

- Liść senesu ostrolistnego 1 cz.
- Miód 1 cz.
- Winian sodowo-potasowy 1 cz.
- Alkohol etylowy 95° 1 cz.

Woda 7,5 cz.

Po zmieszaniu wszystkich składników całość ogrzewa się do temperatury wrzenia, ochładza, precedza i przyjmuje na noc w ilości 1–3 łyżek. Efekt przeczyszczający pojawia się po 6–8 godz. Preparat nie podrażnia jelit i polecany jest szczególnie dla osób w podeszłym wieku i prowadzących siedzący tryb życia.

Wspomniani autorzy polecają także jako łagodny środek przeczyszczający preparat sporządzony ze świeżych owoców bzu czarnego i miodu (1:1). Łyżkę preparatu rozpuszcza się w szklance ciepłej wody i wypija przed snem.

Działanie przeczyszczające miodu wspomagają napary z ziół leczniczych, takich jak ziele krwawnika pospolitego i ziele tysiącznika pospolitego oraz liść pokrzywy zwyczajnej [15].

Pucek [3] podaje natomiast przepisy dotyczące stosowania miodu i sproszkowanych surowców roślinnych w zaparciach. W pierwszym przypadku wysuszone owoce kopru włoskiego miesza się z miodem (1:4) i przyjmuje po łyżeczce 2–3 razy dziennie. W drugim przepisie uwzględniono mieszaninę wysuszonego i rozdrobnionego miąższu dyni i miodu (1:1). Mieszaninę przyjmuje się po dwie łyżeczki 3 razy dziennie.

Do wartościowych produktów o działaniu przeczyszczającym należy ziołomiód aloesowy [22]. Jest on przeznaczony przede wszystkim dla osób w podeszłym wieku, z nadwagą, a także cierpiących z powodu atonii jelit i nawykowych zaparć. Działanie przeczyszczające tego produktu uwarunkowane jest obecnością glikozydów antrachinonowych oraz wysokiego stężenia cukrów. Zarówno związki antrachinonowe, jak i cukry zapobiegają resorpcji wody z jelita, zwiększając tym samym objętość treści pokarmowej. W tych warunkach ziołomiód podrażnia ściany jelit, powodując odruchy perystaltyczne i wypróżnienie. W celu uzyskania efektu wypróżnienia, przed snem przyjmuje się łyżkę ziołomiodu aloesowego i popija ciepłą wodą.

Działanie ziół na żołądek i jelita

W opracowaniu uwzględniono surowce zielarskie najczęściej wchodzące w skład mieszanek ziołowych stosowanych w chorobach żołądka i dwunastnicy. Ich działanie i zastosowanie oparto na danych zamieszczonych w podręczniku ziołolecznictwa Ożarowskiego [23].

Koszyczek rumianku pospolitego

Źródłem surowca jest rumianek pospolity (*Chamomilla recutita*). W przewodzie pokarmowym charakteryzuje się działaniem przeciwzapalnym, przeciwbakteryjnym, przeciwrzodowym i przeciwskurczowym.

Do wewnątrz koszyczek rumianku pospolitego w postaci naparu i ziołomiodu stosuje się w stanach zapalnych żołądka i jelit, a także w chorobie wrzodowej żołądka i dwunastnicy.

Liść mięty pieprzowej

Liść mięty pieprzowej (*Mentha piperita*) pobudza wydzielanie soku żołądkowego i dwunastniczego, działa lekko rozkurczająco, przeciwdrobnoustrojowo i wiatropędnie.

Stosowany w zapaleniu żołądka, dwunastnicy i jelit, w nudnościach, wymiotach, nadmiernej fermentacji jelitowej (wzdęciach) i zaburzeniach trawiennych.

Ziele dziurawca zwyczajnego

Zastosowanie ziela dziurawca zwyczajnego (*Hypericum perforatum*) przejawia się w działaniu przeciwzapalnym, ściągającym i przeciwdrobnoustrojowym w odniesieniu do błon śluzowych żołądka i dwunastnicy.

Ziele krwawnika pospolitego

Ziele pozyskuje się z krwawnika pospolitego (*Achillea millefolium*). Charakteryzuje się ono działaniem przeciwzapalnym, przeciwskurczowym i wiatropędnym. Pobudza wydzielanie soku żołądkowego i usprawnia trawienie. Hamuje krwawienie przewodu pokarmowego.

Surowiec znalazł zastosowanie w chorobach żołądka i dwunastnicy. Przyspiesza gojenie owrzodzeń, łagodzi napadowe bóle przewodu pokarmowego, w tym żołądka i jelit. Likwiduje uporczywe zaparcia.

Ziele bylicy piołunu

Ziele tej rośliny (*Artemisia absinthium*) zwiększa wydzielanie soku żołądkowego przez błonę śluzową tego narządu, bogatego w kwas solny i pepsynę. Pobudza również wydzielanie błony śluzowej dwunastnicy. Ponadto działa łagodnie rozkurczająco i przeciwdrobnoustrojowo.

Surowiec stosowany jest głównie w zaburzeniach wydzielania soku żołądkowego i dwunastniczego, w bezkwasowości lub niskiej kwasowości treści żołądkowej oraz w niestrawności, atonii jelit i zaparciach u osób starszych. Przeciwwskazaniem do jego stosowania są natomiast ostre stany zapalne błon śluzowych żołądka i jelit oraz krwawienia przewodu pokarmowego.

Owoc kopru ogrodowego

Rośliną, z której uzyskuje się surowiec jest koper ogrodowy (*Anethum graveolens*). Działa wiatropędnie, łagodzi bóle spowodowane wzdęciami i stanami skurczowymi jelit. Wykazuje słabe działanie przeciwdrobnoustrojowe.

Owoc kopru ogrodowego stosowany jest w celu pobudzenia trawienia oraz bezsenności powstałej na tle zaburzeń trawiennych.

Kwiat nagietka lekarskiego

Kwiat nagietka lekarskiego (*Calendula officinalis*) odznacza się słabym działaniem przeciwskurczowym w obrębie przewodu pokarmowego. Zapobiega uszkodzeniom błony śluzowej żołądka. Stąd zastosowanie surowca w stanach skurczowych oraz owrzodzeniach żołądka i jelit.

Liść aloesu drzewiastego

Surowiec pozyskuje się z aloesu drzewiastego (*Aloe arborescens*). Jest uważany za najbardziej skuteczny środek przeczyszczający. Działa przeciwośrodkowo. Powoduje przyrost objętości treści jelita i dzięki temu pobudza jego perystaltykę. Wypróżnienie następuje po 8–12 godz. od przyjęcia. Powinien być stosowany krótkotrwale w zaparciach i przed operacjami.

Literatura

- [1] Czernigow W.O., Mied. Izd. Uradżaj, Minsk 1979.
- [2] Peres-Anduchar B., Mied w pitaniu grudnogo rebionka, [w:] Produkty pszczołowodstwa – pischca, zdorowie, krasota (red. V. Harnaj), Izd. Apimondia, Bucharest 1988, s. 136–138.
- [3] Pucek R., Leczenie miodem, Wyd. Baobab, Warszawa 2007.
- [4] Kałużny F., Pszczela apteczka, Wyd. Apiherba, Leszno 1996.
- [5] Sinjakow A.F., Bolszoy miedowjy leczebnik, Wyd. Aweont, Moskwa 2008.
- [6] Sterkowicz A., Właściwości lecznicze ziołomiodu rumiankowego, Inf. Region. Zrzeszenie Pszczelarzy Apipol 1986, 6, s. 22–23.
- [7] Salem S.N., Honey regimen in gastrointestinal disorders, Bulletin of Islamic Medicine, 1981, 1, s. 358–362.
- [8] Milczarek-Szałkowska H., Miód i zioła w leczeniu schorzeń układu pokarmowego, Pszczelarz Polski, 2001, 4, s. 25.
- [9] Poczinkova P., Pczelnite produkti w medicinata, Bułgarska Akademia Nauk, Sofia, 1986.
- [10] Łazebnik L.B., Kasjanienko W.I., Mied i kisłotobrazujuszczaja funkcija żeludka, Pszczołowodstwo 2003, 7, s. 53.
- [11] Slastenskij I. W., Pczely: mied a drugije produkty, Wyd. Lenizdat, Petersburg 1987.
- [12] Mladenov S., Woprosy miedoterapii, [w:] Produkty pszczołowodstwa – pischca, zdorowie, krasota (red. V. Harnaj), Apimondia, Bucharest 1988, s. 133–135.
- [13] Sterkowicz A., Właściwości lecznicze ziołomiodu pokrzywowego, Inf. Region. Zrzeszenie Pszczelarzy Apipol, 1986/87, 4, s. 16–17.
- [14] Ulotka inf. RZP Apipol. Ziołomiód nośnikiem zdrowia. Kraków 1986.
- [15] Ioirisz N.P., Produkty pszczołowodstwa i ich ispolzowanje, Wyd. Rosselchozdat, Moskwa 1976.
- [16] Krakaja W.F., Opyt leczenia jazwiennoj boleznii żeludka i 12-pierstnoj kiszki pczelinym miodem i propolisom, [w:] Prakticzeskaja kardiologia i chirurgia, Kiszyniew

- 1991, s. 85–87.
- [17] Sinjakow A.F., *Pczely w medycynie*, Pczelowodstwo, 1996, 6, s. 46–48.
  - [18] Meda A., Lamien C.E., Millogo J., Romito M., Nacoulma O.G., Therapeutic uses of honey and honeybee larvae in central Burkina Faso, *Journal Ethnopharmacology*, 2004, 95, s. 103–107.
  - [19] Frołow W.M., Pieresadin N.A., *Api- i fitoterapia żeludocznych zabołowanij*, Pczelowodstwo, 1993, 7, s. 40–42.
  - [20] Ladas S.D., Hartidos D.N., Raptis S.A., Honey may have a laxative effect on normal subjects because of incomplete fructose absorption. *The American Journal of Clinical Nutrition*, 1995, 62, s. 1212–1215.
  - [21] Kriwczanskij I.E., Indriczanu W.N., *Ljubitelsoje pczelowodstwo*, Wyd. Kartja Mołdowenjaske, Kiszyniew 1987.
  - [22] Sterkowicz A., Właściwości lecznicze ziołomiodu aloesowego, *Inf. Region. Zrzeszenie Pszczelarzy Apipol* 1986, 5, s. 10–11.
  - [23] Ożarowski A., *Ziołolecznictwo. Poradnik dla lekarzy*, PZWL, Warszawa 1976.